

Bioloģiski ražo! Un arvien vairāk

Armands Vēveris,

Dr.oec., Agroresursu un ekonomikas institūta pētnieks

Kāda ir Latvijā saražotās bioloģiski sertificētās lauksaimniecības produkcijas vērtība, un kā tā mainījusies pēdējos piecos gados?

Saražoto produktu vērtība (preču izlaide) bioloģiskajās saimniecībās katru gadu bijusi konsekventi pieauga - no aptuveni 43 miljoniem eiro 2015. gadā līdz 89 miljoniem eiro 2019. gadā, kas ir kāpums par 105%. Tas deviši iespēju būtiski palielināt bioloģiskās produkcijas īpatsvaru lauksaimnieciskās izlaides kopvērtībā - no 3,8% līdz 6,5%. Lielākais īpatsvars sasniegts 2018. gadā (7,1%), kad laika apstākļu dēļ kopējā lauksaimniecības izlaide bija būtiski mazāka nekā 2019. gadā.

AREI aprēķins veikts, izmantojot Lauksaim-

niecības datu centra (LDC) apkopoto infor-

mācījumu par saražotās un pārdotās produk-

cijas apjomiem un cenām. Aprēķinā iekļautas

tikai sertificētās bioloģiskās saimniecības.

Pārejas periodā esošo saimniecību produk-

cija nav iekļauta.

Atbilstoši LDC datiem izmantotas divas produkcijas cenas - produkcijai, kas realizēta bioloģiskajā kēdē, un produkcijai, kas realizēta kā konvencionālā. Pārdotās produkcijas vērtības aprēķinam ir izmantota vidējā svērtā cena, nemot vērā abu šo pārdevumu apjomus. Pārējā produkcija (saimniecībā uz vietas patēriņā un krājumu izmaiņas) ir novērtēta, nemot vērā vidējo pārdevumu cenu. Iegūtie rezultāti ir salīdzināti ar visa lauksaimniecības sektora produkcijas vērtību. Papildus produkcijas vērtībai ražotāju cenās veikts aprēķins bāzes cenās, ko aprēķina šādi: produkcijas vērtība ražotāju cenās + produktu subsīdijas = produkcijas vērtība bāzes cenās.

Tāpat pozitīvi vērtējams, ka produktu subsīdiju attiecība pret bioloģisko saimniecību produkcijas vērtību samazinās. Ja 2015. gadā

subsīdiju attiecība pret produktu vērtību ražotāju cenās bija 59%, tad turpmāk tā katru gadu ir samazinājusies un 2019. gadā sasniedza tikai 36%. Tas liecina, ka arvien lielāku ieņēmumu daļu bioloģiskās saimniecības gūst no produkcijas pārdošanas, bet subsīdiju daļa ieņēmumos samazinās. Bāzes cenu aprēķinā ir iekļautas tās subsīdijas, kas tiek maksātas Lauku attīstības programmas ietvaros kā atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības uzturēšanai. Pārējās subsīdijas, kas tiek maksātas par konkrētu produktu ražošanu (piens, dzīvnieki utt.) tiek sadalītas proporcionāli bioloģiskās lauksaimniecības daļai kopējā ražošanā. Subsīdiju un atbalsta maksājumu datu avots ir Lauku atbalsta dienests.

Līdzīgi kā konvencionālajā ražošanā, galvenie produkti apjomu ziņā ir graudaugi un piens. Taču bioloģiskajiem graudaugiem ir citāda struktūra nekā konvencionālajiem. Ja kopumā lauksaimniecībā graudaugu kopražas struktūrā pārliecinoši dominē kvieši, tad bioloģiskajā graudkopībā - auzas. Auzu īpatsvars 2019. gadā bija 43% no bioloģisko graudu kopievākuma, bet no visām Latvijā izaudzētajām auzām 20% tika audzētas bioloģiski. Savukārt vislielākais bioloģisko graudu īpatsvars ir griķiem - bioloģiski audzētie griķi 2019. gadā bija 42% no Latvijas griķu kopražas.

Lopkopībā nozīmīgākais bioloģiski saražotās produkcijas īpatsvars ir aitas gaļai un medum (2019. gadā - attiecīgi 23% un 17% no attiecīgo produktu kopražas). Nozīmīgs ir arī piena īpatsvars - 8,5% no visa saražotā piena. Turpreti bioloģiskās putnu gaļas un cūkgāļas īpatsvars ir nenozīmīgs - aptuveni 0,1%. Bioloģiski audzē arī briežu gaļu, kuru kopē-

jā lauksaimniecībā kā atsevišķu gaļas veidu neuzrāda.

Lielākajai daļai produktu ražošanas apjoms laikā no 2015. līdz 2019. gadam ir nozīmīgi audzis. Salīdzinot vidējo pārdevumu cenu no bioloģiskajām saimniecībām un vidējo cenu visā lauksaimniecībā 2018. gadā, var secināt, ka visiem būtiskākajiem produktiem bioloģisko saimniecību cena ir lielāka. Visaugstākā cena bioloģiskajās saimniecībās salīdzinā-

Nepieciešama mērķētāka atbalsta sistēma, lai veicinātu saimniecību ekonomisko nostiprināšanos.

noši ir pākšaugiem un dārzeniem, kur daļēji ietekmi rada atšķirības audzējamo kultūru struktūrā grupas ietvaros.

Strauji paplašinājusies augkopības produktu ražošana. To vērtības kāpums ir gandrīz trīs reizes. Būtiski palielinājusies visu nozīmīgāko augkopības produktu ražošana.

Turpretī lopkopības produktu kāpums ir ievērojami mērenāks. Nozīmīgs palielinājums ir vienīgi govs piena, kā arī citu dzīvnieku produktu vērtībā (pie pēdējiem ietilpst kazas piens, olas un nelielā apjomā akvakultūras produkti). Savukārt gaļas ražošanā ir būtisks samazinājums, neraugoties uz to, ka aprēķinā ir iekļauti dzīvi realizētie dzīvnieki, ne tikai iegūta gaļa.

Turpmāk būtu nozīmīgi sekmēt bioloģiskās produkcijas ražošanu ar mērķētāku atbalsta sistēmu, lai tādējādi veicinātu saimniecību ekonomisko nostiprināšanos. Iespējamie virzieni - sekmēt zāledāju dzīvnieku nobarošanu saimniecībās, nevis teliņu eksportu, veicināt putnkopības, kā arī produktu pārstrādes attīstību, lai arvien vairāk Latvijā audzēto bioloģisko produktu kļūtu pieejami pircējiem. **B**